

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תש"ח

בסעודה שלישית פרשת בהר - בחקותי תשע"ב לפ"ק

בעיר בארא פארק

אף ארץ ישראל עזרה שלך היא, ואין אתה רשאי לצאת לחוץ לארץ. וצריך ביאור דהא לא הקריבו אותו לעולה, ואין הוא עולה תמימה, ואי משום שהקדישו אותו לעולה, הרי עולה קודם שהקריבוהו רשאי להוציאה לחוץ לעזרה.

ונראה כי ביציאת מצרים מסר ה' למשה מצות הפסח, החודש הזה לכם ראש חדשים וגו', בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה וגו' (שמות יב-ב), ומשה קרא לזקני ישראל ביום ראש חודש ומסר להם מצות ה', וסיים הכתוב וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה (יב-ב). וברש"י וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו (מכילהא) ע"כ. הרי לנו כי בשעה שמקבל האדם על עצמו לעשות ציווי ה' נחשב לו כאילו כבר קיימו בפועל. ואם כן בשעה שקיבל אברהם על עצמו להקריב את יצחק, נחשב לו כאילו כבר הקריבו לעולה. אמנם לפעמים יוכל להיות שיקבל האדם על עצמו מסירת נפש, אבל יתכן שכאשר יגיע לזה אין בכחו להוציאו אל הפועל, ובסופו לא יוכל לעשות. אבל אחר שהעלה כבר את יצחק לעולה על המזבח, ועומד מוכן עם המאכלת לשוחמו, הרי רגע אחד קודם שחימתו בודאי שקבלתו שלימה, שהרי מוציאו כבר מן הכב אל הפועל. ולכן משעה שהעלה אברהם את יצחק בנו על המזבח ועומד מוכן לשוחמו, הרי כאילו כבר שוחמו והעלהו לעולה, ונעשה יצחק אז עולה תמימה, שכבר נתקיים מצות ה'.

ולכן כאשר ה' מונעו אחר כך מלשוחמו בפועל, וקורא לו אל תשלח ירך אל הנער, אין כאן חזרה, כי כבר נקרב יצחק לעולה במה שקיבל זאת על עצמו. וזהו שאמר לו ה', אני אמרתי לך והעלהו לעולה, שפירושו הוא לשוחמו ולהקריבו, אסיקתיה, כבר קיימת זאת במה שהעלית אותו על המזבח, ועתה תוכל כבר להורידו, ויצחק הוא כבר עולה תמימה. וזהו גם מה שאמר לו ה' עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, אין הכוונה שעד עתה בעבר לא ידע זאת, אלא רצה לומר לו, שאינו צריך להמתין עוד רגע שיגמר

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם (כ-ג). וכבר דקדקו המפרשים על אומרו 'תלכו', ודי באמרו אם חקותי ומצותי תשמרו. ובמדרש (ויק"ר לה-ו) אמר רב חנינא בר פפי, אמר להם, אם שמרתם את התורה, הריני מעלה עליכם כאילו עשיתם עצמכם, ועשיתם אתם ע"כ. וצריך ביאור הכוונה בזה. עוד שם במדרש (לה-א) הה"ד (תהלים קיט-ג) חשבתי רכבי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי מתן שכרן של מצות והפסדן של עבירות, ואשיבה רגלי על עדותיך ע"כ. ובפשוטו הכוונה על דרך שאמר התנא (אבות ב-א) הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה נגד הפסדה ע"ש.

ויש לומר בהקדם לבאר מה שמצינו בנסיון של העקידה, שאמר ה' לאברהם, אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני (בראשית כב-ב). וברש"י שם, אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ירך אל הנער, אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה (תהלים פט-לה), כשאמרתי לך קח, מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחמהו, אלא העלהו, אסיקתיה אחתיה (כ"ר נו-ח) ע"כ. והיא פליאה, דאם יש אפילו רק צד ספק בפירוש מלת והעלהו, שאין הכוונה לשחוט את יצחק, אלא להעלות אותו על המזבח מבלי להקריבו, איך היה רשאי אברהם ליקח המאכלת לשחוט את בנו, קודם שיברר היטב מהו כוונת ה'. ואי נימא שאברהם ח"ו טעה בנבואתו, אם כן כל דברי הנביאים במלים, שאולי לא כווננו היטב, ועל כרחך דזהו דבר שאי אפשר.

גם מצינו ביצחק שאמר לו ה', אל תרד מצרימה, שכון בארץ אשר אומר אליך (שם כו-ב). וברש"י שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה, שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך (כ"ר סד-ג) ע"כ. והיינו כי עולה הוא קדשי קדשים שאין רשאי להוציאן לחוץ לעזרה,

שחימתו ואז יתגלה שהוא ירא אלקים, אלא כבר עתה השלמת הנסיון שלך, רגע קודם שחימתו, ועתה ידעתי כבר כי ירא אלקים אתה.

ובזה נראה לבאר מה דאיתא בילקוט (משלי תקסד) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים (משלי לא-בא), העניק תעניק, נתון תתן, פתוח תפתח, עשר תעשר, עזוב תעזוב ע"כ. והענין הוא כי כל מצוה שהאדם מקיים, נחשב לו כאילו קיימו בכפלים, חדא, בעת שקיבל על עצמו והולך לקיימו, וכמו שנאמר וילכו ויעשו בני ישראל, שההליכה בעצמה הוי כעשאה. שנית, עשיית המצוה בפועל. ולכן הכפילה התורה המצוה בשתי לשונות, נתון תתן וכו', כי בשעה שנוטל הפרומה בידו ליתן הוי כבר כנתינה, ושוב בא הנתינה ממש. ודוגמת זה המול ימול יליד ביתך (בראשית יז-ג), כי בשעה שנוטל הסכין למול בנו הוי כאילו כבר קיים מצות מילה.

והנה אמרו חז"ל (עירובין ג:) שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו, ואמרי לה ימשמש במעשיו ע"כ. וידועים דברי המהרש"א (מכות כג:), בהמעם דנוח שלא נברא, כי האדם כבראיתו הוא קרוב להפסד יותר מלשכר, כי הלאוין מרובין על העשין, שם"ה לא תעשה ורמ"ח מצות עשה. ולכן כאשר 'נמנו', שמנו המצות ומצאו הלאוין מרובין, הסכימו וגמרו שנוח לו שלא נברא, כי הוא קרוב להפסד מחמת הלאוין שהם מרובין, ורחוק לשכר מחמת העשין שהם מועטים עכ"ד.

אמנם לפי מה שנתבאר יש לומר, כי מאתו לא תצא הרעות, ונוח לו שנברא, כי הן אמת שבמנין הכמות הלא תעשין מרובין מהעשין, אבל כיון שהקב"ה עושה חסד שגם הקבלה עצמה מחשיבה למצוה, וההליכה נחשבת כבר כעשייה, אם כן כל מצות עשה מקיימה בכפלים, ויש לנו שני פעמים רמ"ח מצות עשין, ושפיר שכרה מרובה מהפסדה. ולכן הגם שלפי סדר הדברים נוח שלא נברא, אבל מצד חסד ה' שמחשיב כל מצוה לכפליים נוח שנברא. וזהו שאמר לא תירא לביתה משלג, כי המצות הם לבושי הנפש, וכמו שאמר (שם לא-כה) עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון, וכאשר נכשל בהחטא חסר לו חימום הלבושים, וכיון שהלאוין מרובין על העשין, יש לו להאדם לירא

שיחסר לו הלבושים להנפש, על כן אמר לא תירא לביתה משלג, כי כל ביתה לבוש שנים, כל מצוה מקיים בכפילות, והוא קרוב לשכר יותר מלהפסד.

ולכן הכפיל הכתוב, אם בחקותי תלכו, ושוב אמר ואת מצותי תשמרו, שהוא על דרך שאמר הכתוב וילכו ויעשו, שההליכה היתה נחשבת להם כעשייה, וזהו אם בחקותי תלכו, שגם ההליכה לעשות הוי כעשייה מצד הקבלה, ושוב את מצותי תשמרו, היינו קיום המצות בפועל, ומסיים ועשיתם אתם, הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם עצמיכם, והיינו שבזה נוח לו שנברא, ויהא מרוצה בכריאתו כאילו עשה את עצמו. וזהו גם ביאור דברי המדרש, חשבתי דרכי, חשבתי מתן שכרן של מצות והפסדן של עבירות, והוי האדם קרוב להפסד מלשכר, אבל כאשר חשבתי גם 'דרכי', וילכו ויעשו, שגם הדרך הוי כעשייה, אז אשיבה רגלי אל עדותיך, כי קרוב האדם לשכר יותר מלהפסד.

ויש לומר עוד בכוננת הכתוב, לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, בהקדם מה שכתוב בשפתי צדיק בפרשתנו בשם החידושי הרי"מ זי"ע, על מה שאמרו חז"ל (ערכין כט.) אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, דמכאן לימוד גדול שאין מאפילים לאדם מישראל, רק אם יש בכחו לעבור עליו ולשוב לעבודתו בקודש. ולכן איש ישראל שנמכר לעבד, הן מצד עניו, והן מצד שיוכל לשלם גניבתו, והגיע לשפלות גדול עד שהותר בשפחה כנענית, ולא עוד אלא שהתרגל לשפלותו עד שאינו יכול לפרוש ממנה, אהבתי את אדוני ואת אשתי לא אצא חפשי, גם לו מוכן גאולת יובל, ויובל עוד להאיר אפלותו. וכאשר חדל דין יובל, חדל כל דין מכירת עבד, כי מן השמים לא מורידין אדם לשפלות רק כאשר הוכן לו מתחלה פתח של חירות עכדה"ק.

וכן הוא גם בעבודת של נשמתו ליצרו, מוכן לכל אחד גם מקום שיוכל לצאת ממצבו, ואין מניחין לו מן השמים לרדת לשפלותו רק כאשר מוכן לו עוד מקום שיוכל לצאת ממנה. וגם כאשר חטא האדם, שכל ביתה לבוש שנים, על דרך אם יהיו חטאיכם כשנים, לא יתייאש, כי בשעה שאין חירות יובל נוהג, ולא יתנו לו מן השמים להיות עבד. - והנה מצות יובל הוא מצוה של"ג למנין המצות (לשיטת הרמב"ם). וזהו לא תירא לביתה גם כאשר כל ביתה לבוש שנים, וזה יוכל ללמוד מ'שלג', ממצות יובל, שאין עבדות במקום שאין יובל, כי לכל ירידה מוכן גם עליה שיוכל להעלות. ■